
RESUM EXECUTIU

LA PLATAFORMA PER A UN OCI DE QUALITAT A LES ILLES BALEARS COM A EINA SOCIAL PREVENTIVA DE PARTICIPACIÓ I TREBALL EN XARXA

FONAMENTS TEÒRICS, PLANTEJAMENT METODOLÒGIC,
FUNCIONAMENT INTERN I AVALUACIÓ

PLATAFORMA PER UN OCI DE QUALITAT - POQIB

G CONSELLERIA
O SALUT
I DIRECCIÓ GENERAL
B SALUT MENTAL

AUTORIA

Yasmina CASTAÑO – Instituto Europeo de Estudios en Prevención - IREFREA

Maria Àngels DUCH – Instituto Europeo de Estudios en Prevención - IREFREA

Montse JUAN – Instituto Europeo de Estudios en Prevención - IREFREA

Cristina MAYOL – Conselleria de Salut, Direcció General de Salut Mental, Pla d'Addiccions de les Illes Balears – PADIB

Elena TEJERA – Conselleria de Salut, Direcció General de Salut Mental, Pla d'Addiccions de les Illes Balears – PADIB

COL·LABORACIÓ

Marina CALVO – Instituto Europeo de Estudios en Prevención – IREFREA

Francesc ESTEVE – Conselleria de Salut de les Illes Balears

Aquest document s'ha elaborat dins el marc de la Plataforma per a un Oci de Qualitat a les Illes Balears.

Plataforma de Calidad de les Illes Balears (POQIB). Entidades participantes:

Conselleria de Salut, Direcció General de Salut Mental, PADIB; Institut Balear de la joventut (IBJOVE); Direcció General d'Infància, Joventut, Famílies, Igualtat i Diversitat, ; Direcció General d'Emergències i Interior; Direcció General de Turisme; Direcció General Primera Infància i Atenció a la Diversitat; Consell de la Joventut de les Illes Balears; Direcció General d'Empresa, Autònoms i Comerç; Institut Mallorquí d'Afers Socials, Benestar Social i Família CIME; Àrea de Benestar Social del Consell de Formentera; CEPCA del Consell Insular d'Eivissa; Departament de Benestar Social, Família i Igualtat; Direcció General de Salut Pública de Menorca; ConvivÈXIT; Conselleria d'Educació i Universitats; Direcció General de Tràfic; Ajuntament de Palma; Ajuntament de Calvià; Ajuntament d'Eivissa; Ajuntament de Marratxí; Ajuntament d'Inca; Ajuntament d'Alcúdia; Ajuntament de Binissalem; Ajuntament de Sóller; Ajuntament de Llucmajor; Ajuntament de Ciutadella; Ajuntament de Maó; Ajuntament de Sant Antoni de Portmany; Federació d'Entitats Locals de les Illes Balears (FELIB); Confederació d'Associacions Empresarials de les Illes Balears (CAEB); Confederació de la Petita i Mitjana Empresa de Balears (PIMEB); Associació Balear d'Oci Nocturn i Entreteniment (ABONE); Federació Empresarial Hotelera de Mallorca (FEHM); Associació Hotelera de Menorca (ASHOME); Federació Empresarial Hotelera d'Eivissa i Formentera (FEHIF); Associació de Comerciants i Empreses de Serveis Turístics de Mallorca (ACOTUR); Unió General de Treballadors Illes Balears (UGT); Confederació de Pares i Mares d'Alumnes de les Illes Balears (COAPA); Federació d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Mallorca (FAPA Mallorca); Federació d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Menorca (FAMPA); Federació d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes d'Eivissa (FAPA Eivissa); Federació d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Formentera (FAPA Formentera); Confederació de Federacions i Associacions de Famílies i d'Alumnes de l'Escola Catòlica de les Illes Balears (CONFAECIB); Confederació d'Associacions de Veïnats de les Illes Balears; Consell d'Estudiants de la Universitat de les Illes Balears (CEUIB).

ISBN: 978-84-128331-0-2

Edició: 2023

RESUM EXECUTIU

INTRODUCCIÓ

Aquest informe analitza l'activitat de la Plataforma per a un Oci de Qualitat a les Illes Balears (POQIB), una iniciativa creada en el context del Pla d'Addiccions de les Illes Balears (PADIB) de 2010. Per a això, s'aborda el problema social de les addiccions, i particularment del consum d'alcohol entre adolescents i joves, com un problema de salut pública. S'hi aporten fonaments teòrics que sustenten l'abordatge d'aquest problema, des d'intervencions aïllades i fragmentades fins a enfocaments integrals basats en la comunitat. En aquesta transició, s'analitza la importància d'entrellaçar factors ambientals, socials i individuals i, per tant, se subratlla la necessitat d'integrar una visió multicomponent en qualsevol intervenció en prevenció d'addiccions. D'aquesta manera, se situa la promoció d'un «oci valuós» (Cuenca, 2014) com un eix central en el qual les corporacions locals, incloent-hi actors públics i privats, i els municipis fan un paper determinant. En aquest context, s'emmarca el sorgiment i l'evolució de la POQIB a les Illes Balears. A través d'una anàlisi des de dins, es plantegen els desenvolupaments i metodologies innovadors d'aquesta Plataforma i es presenten estudis de cas duits a terme a tres municipis diferents de les illes a l'entorn de la proposta d'un model de gestió de les festes locals (MGFL), així com els principals reptes i perspectives que es plantegen arran d'aquestes experiències i de més d'una dècada de treball en la matèria.

1. EL PROBLEMA DE LES ADDICCIONS I ELS FONAMENTS DE LA PREVENCIÓ

El consum d'alcohol entre els adolescents i els adults joves constitueix un greu **problema de salut pública**. Les evidències sobre els efectes negatius en la salut de les persones i en el seu entorn estan ja ben documentades a Espanya des de 2008 (Ministeri de Sanitat i Consum, 2008). Reduir el consum d'alcohol esdevé, per tant, un imperatiu en salut pública (OMS, 2019). L'informe **ESTUDES-IB 2021**, elaborat a les Illes Balears, subratlla un inici primerenc en el consum d'alcohol que se situa en els catorze anys i identifica una sèrie d'espais (supermercats, botigues, bars i pubs) en els quals, predominantment, se subministra alcohol a menors d'edat. Aquest problema a les Illes Balears travessa, a més, determinants socials, culturals i de gènere, com demostra l'enquesta **EDADES**, que apunta que la integració en el grup social o la vinculació d'aquest a la «cultura de la festa» animen i inciten al consum d'alcohol en la població.

La legislació vigent a Espanya estableix els divuit anys com a edat mínima legal per accedir a l'alcohol. No obstant això, les enquestes assenyalen un accés fàcil a l'alcohol,

tot contradient la normativa vigent. L'alcohol se situa així com **la droga amb més prevalença** de consum a Espanya i amb més risc en salut pública. En efecte, els estudis demostren la relació entre el consum d'alcohol i els efectes negatius a curt i a llarg termini, com ara les altes taxes d'abandó escolar, els comportaments sexuals de risc, els accidents de trànsit, la violència, l'ús i abús de substàncies en el futur, el suïcidi, la pèrdua substancial de salut o les altes taxes de mortalitat. En aquest context, el **màrqueting de l'alcohol**, els seus canals de comunicació i la seva incidència en les «cultures juvenils» són crucials per comprendre la incidència del consum d'aquest, especialment entre els joves, així com l'augment del consum en el col·lectiu de les dones en aquest grup d'edat.

Des d'una prevenció fragmentada cap a la prevenció basada en la comunitat

Les campanyes de prevenció desenvolupades a Espanya, així com a les Illes Balears, han mostrat una certa **fragmentació** i una falta de coordinació de les estratègies preventives, cosa que comporta un **ús ineficient dels recursos** disponibles. Tant si s'implementa una intervenció preventiva com diverses, **cal disposar d'una estructura o sistema d'implementació**. D'aquesta forma, s'assegura un impacte òptim en el conjunt de la població. Si, per exemple, una intervenció que hagi demostrat ser eficaç en l'àmbit escolar es combina amb una intervenció centrada en la família, aquesta eficàcia pot veure's augmentada. Si, a més, hi afegim canvis en les polítiques municipals que augmentin les normes contràries a l'ús de substàncies, els resultats positius poden augmentar en conjunt.

D'aquesta manera, les iniciatives basades en la comunitat són l'enfocament més eficaç per prevenir el consum d'alcohol entre el jovent (Griswold et al., 2018; UNODC, 2021). Malgrat tenir un escàs recorregut, la literatura advoca per la necessitat de comprendre la **relació entre els factors individuals, situacionals, comunitaris i ambientals** que influeixen en un context de prevenció d'abús de substàncies. En aquest sentit, hi ha un consens generalitzat sobre la importància que la **comunitat dirigeixi i administri, en l'àmbit local**, les intervencions enfocades a tractar els problemes relacionats amb el consum d'alcohol (Robinson, Tether i Teller, 1989). L'informe posa també de manifest la importància del context i dels agents socialitzadors en el desenvolupament dels individus en la línia de la teoria ecològica de Bronfenbrenner (1979) i es basa en el model de desenvolupament social (SDM) que incideix en la importància dels agents socialitzadors com la família, l'escola, els companys i la comunitat per identificar els **factors de risc** i els **factors de protecció** dels joves en el seu desenvolupament social i de salut.

Són diverses les experiències en prevenció que s'han basat en **plataformes comunitàries multicomponent** en països com el Regne Unit, Suècia, Canadà, Austràlia o Nova

Zelanda, si bé moltes d'aquestes es troben en procés d'experimentació i observació. A Anglaterra i Galles, per exemple, el treball en coalició entre agències locals és exigít per llei (Home Office, 2007); la Llei de llicències d'Escòcia (2005) proporciona un marc jurídic que exigeix als titulars de les llicències per a la venda d'alcohol un funcionament responsable dels seus negocis que inclou la formació per al personal que dispensa alcohol. El programa STAD, iniciat el 1996 a Suècia, destinat a prevenir la venda d'alcohol als menors i als clients embriacs, es caracteritza per un enfocament sistemàtic i intersectorial que subratlla la necessitat de la dimensió comunitària. En definitiva, els estudis elaborats mostren que **els programes comunitaris multicomponent resulten més eficaços** que l'aplicació de diverses intervencions per separat.

L'oci com a dimensió preventiva

L'oci, definit com «aquelles experiències lliures, satisfactòries i amb un fi en si mateixes, és a dir, voluntàries i separades de la necessitat, entesa com a necessitat primària» (Cuenca, 2004), s'ha identificat com a **dimensió clau en la prevenció de conductes addictives**. Això subratlla el fet que la governança de la vida recreativa pot afavorir la creació d'entorns de benestar que involucri una diversitat d'agents, de manera que la cooperació entre aquests amplii l'abast de les intervencions. D'altra banda, el **model de les etapes de consum de substàncies** posa l'èmfasi en la iniciació seqüencial del consum de drogues des de l'alcohol i el tabac (més accessibles) cap a substàncies il·legals i nocives (Kandel et al., 1978). Aquest model progressiu situa els joves com un col·lectiu particularment vulnerable en aquesta espiral de potencials impactes perjudicials en el seu desenvolupament vital. Això reforça la idea de la importància de l'atenció a aquests factors ambientals, la qual cosa justifica que la protecció dels adolescents s'hagi convertit en una de les prioritats de la POQIB.

En aquest sentit, l'informe posa en relleu el potencial de les corporacions locals en prevenció estructural (regulació dels horaris de venda d'alcohol, prohibició del consum a certs llocs i contextos, reorganització i enfortiment de la policia, respecte de la legalitat vigent, perímetres de seguretat, etc.) i conductual (programes al medi escolar, activitats de sensibilització amb educadors de carrer i treballadors socials, etc.). Els municipis, els professionals i els tècnics són, per tant, agents protectors que poden dinamitzar (o obviar) entorns beneficiosos i enriquidors per a la criança i el desenvolupament. Les estratègies de prevenció ambiental tenen l'objectiu de desenvolupar entorns protectors i hi poden incloure tant mesures reguladores com preveure la creació d'entorns protectors, a barris o centres educatius, per exemple, promovent un ambient d'aprenentatge que inclogui valors cívics (OEDYT, 2017).

En aquest context, la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP) va elaborar un document el 2010 que va servir de base perquè els ajuntaments espanyols

poguessin regular el consum d'alcohol als seus municipis. A inicis del 2020, el Govern de les Illes Balears va aprovar un decret «per frenar el turisme d'excessos», fet que s'emmarca en la línia de les accions que es desenvolupaven (des del 2011) a la POQIB, i va crear el substrat de mesures preventives, participació i de sincronització entre sectors necessàries per al desenvolupament d'una prevenció científica, efectiva i transversal.

2. LA PLATAFORMA PER A UN OCI DE QUALITAT A LES ILLES BALEARS (POQIB)

La **Plataforma per a un Oci de Qualitat a les Illes Balears (POQIB)**, creada arran del Pla d'Addiccions de les Illes Balears (PADIB) del 2010, té l'objectiu de desenvolupar iniciatives, programes i accions que contribueixin a reforçar els missatges de promoció de salut pública a les Illes Balears, a fi d'allunyar les persones menors d'edat del consum d'alcohol i drogues. Per a això, s'han mobilitzat institucions, associacions, organitzacions, grups, individus i col·lectius que contribueixen a enfortir una xarxa social com a actor preventiu i, per tant, a aportar una solució col·lectiva al problema de l'abús d'alcohol i d'altres substàncies a les Illes Balears.

L'informe posa l'èmfasi en **el funcionament intern de la POQIB i el seu engranatge interactiu**. Sustentada en l'anàlisi científica coordinada per l'Institut Europeu d'Estudis en Prevenció (IREFREA), la POQIB compleix una funció eminentment social i relacional. En la Plataforma es creen oportunitats per aprendre, compartir, innovar, créixer o adquirir noves experiències i habilitats. En cada trobada es capta allò que les persones participants saben i aporten, i també allò que desconeixen i és necessari fer visible. La coordinació d'estructures com la POQIB considera que és necessari adaptar-se a treballar des de **contextos incerts i canviants**, i ser capaços de donar resposta a les situacions imprevisibles. Encara que la incertesa augmenta el nivell de complexitat en la presa de decisions, és fonamental assumir-la com a part de l'estratègia. Per això, s'ha d'advocar per actuacions integrades, en comptes de reduccionistes.

El disseny de la col·laboració en cada intervenció de la POQIB suposa una negociació contínua amb els diferents actors implicats. Com que actua en cadascuna d'aquestes situacions, s'ha anat consolidant no només una relació, sinó també un espai on s'adquireixen referències sobre el que és positiu i el que no ho és; on s'afermen valors, es formen creences i es desenvolupen actituds en funció de la pertinença a la plataforma. No obstant això, canviar dinàmiques en pro de formes diferents de fer prevenció no està exempt de dificultats. En algunes ocasions s'han manifestat **recels, conflictes o inquietuds** entre les parts interessades (en temes com ara limitar l'alcohol a les fes-

tes, impedir botellades o no donar permisos per a festes fins a altes hores de la nit). Algunes de les propostes han limitat la participació de certs sectors (com la indústria o les entitats juvenils) que veuen amenaçades les seves creences. Alguns d'aquests reptes interns segueixen en procés de ser resolts, raó per la qual es considera la importància de fer una avaluació de tot el procés.

Metodologia de l'avaluació POQIB

L'avaluació POQIB es basa en una recerca qualitativa. No obstant això, també s'hi incorporen dades quantitatives, tant per explicar el fenomen de les addiccions com per detallar les accions preventives que desenvolupa la Plataforma. Per engegar l'avaluació, es van utilitzar una sèrie de metodologies i eines de les ciències socials:

- » **La recerca-acció** és una metodologia vinculada al desenvolupament del model lògic, un sistema per crear i estructurar coneixement pràctic i organitzatiu. Les dinàmiques que s'hi associen són eminentment participatives i s'orienten a satisfer necessitats i problemes en una comunitat de referència, en aquest cas a prevenir riscos derivats de l'oci a les Illes Balears i impulsar **processos transformatius** (vegeu la Figura 1).
- » **Els grups de discussió (GD)** són una eina que permet l'emergència de punts de vista diferents amb la finalitat d'actuar en un context concret. El significat que les persones atorguen als seus contextos de pertinença fomenta l'interès cap a aquells canvis necessaris perquè avanci la prevenció. Els GD són, per tant, una forma **de motivar i generar consciència de la necessitat** d'aquestes transformacions i donar lloc a reflexions posteriors.
- » **L'anàlisi de discursos** permet analitzar interaccions, continguts i opinions expressades per part dels participants en la POQIB. Permet captar el seu **sistema de pensament i creences**, essencials en processos d'innovació i canvi mitjançant l'intercanvi d'experiències i aprenentatges.
- » **La quantificació del temps** visibilitza el significat del temps dedicat, sovint de manera voluntària, a participar i construir la POQIB. Això contribueix a fomentar una forma de participació en què les entitats socials plantegen els seus interessos i formen part dels processos de decisió, i per tant a la **governança pública** dels problemes socials.
- » **Els estudis de casos pràctics (ECP)** són una tècnica utilitzada en recerca social i en l'àmbit de la salut que permet posar en relleu l'enfocament **micro**. Es fan servir per aconseguir una comprensió més gran d'un fenomen concret, per aclarir un tema o qüestió teòrica complexa o per explorar qualsevol fenomen, situació o col·lectiu (Stake, 1998). En el cas de la POQIB, permeten situar l'anàlisi en els municipis on es produeixen els problemes que es volen prevenir, així com en els resultats de la interacció entre persones i col·lectius en els contextos vitals en què es desenvolupen.

PROPÒSIT DE LA POQIB: La plataforma d'Oci té com a propòsit impulsar estratègies preventives collaboratives dins l'àmbit de l'oci, i des de tots el sectors, que comportin millores en salut pública.

PROBLEMA

Tenim una taxa alta de consum d'alcohol que afecta a tota la població, vinculat a determinades activitats d'oci i que s'ha traslladat als estils de diversió adoptats per la població jove i les persones menors d'edat.

El consum d'alcohol està vinculat a efectes negatius que suposen un problema de salut pública.

Les accions preventives adreçades només als joves son insuficients i poc efectives.

OBJECTIU GENERAL

Generar i implementar una estratègia de col·laboració entre organitzacions socials, econòmiques i administracions públiques per aconseguir el propòsit de la Plataforma.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

OPERATIUS: Consolidar la POQIB com a espai de participació. Desenvolupar accions preventives conjuntes destinades als àmbits d'oci on hi ha consum d'alcohol. Donar suport a actuacions preventives comunitàries dins l'àmbit local.

ESTRATÈGICS: Fer difusió de les actuacions per transferir compromisos i connectivitat. Desenvolupar una avaluació de procés i eficiència.

POBLACIÓ

DIANA: membres de la plataforma i responsables de dinamitzar polítiques en prevenció a l'àmbit de l'oci.

BENEFICIÀRIA: Persones menors d'edat (directa) i població general (indirecta).

RECURSOS

HUMANS

- » Coordinació
- » Equip tècnic
- » Organitzacions vinculades a la Plataforma a través de representants (de les administracions públiques, indústria, societat civil).
- » Grup estratègic (GE)

MATERIALS

- » Espais de trobada
- » Mitjans per comunicar i interactuar
- » Accesos a informació
- » Vies de difusió
- » Útils per la creació de materials

NORMATIUS

- » Resolució de creació de la plataforma BOIB 14-feb-2018

ACTIVITATS

ESTRUCTURALS

Reunions plenàries
Reunions de grup estratègic
Creació collaborativa de materials

PLANIFICACIÓ

Activitats en xarxa de planificació i gestió d'accions preventives

IDENTIFICACIÓ

Detectar situacions on cal intervenir.
Desenvolupar una proposta de col·laboració i compromisos.

INTERCONNEIXIÓ

Extensió de la xarxa al territori on radica el fet a prevenir.
Sistema de suport entre POQIB i responsables locals.

ACTIVACIÓ DE LA XARXA

Aportar dades i materials de comprensió del problema, donar suport a l'extensió de la xarxa, amb formació i debats.
Desenvolupar junts propostes preventives.

TRAÇABILITAT

Interconnexió interna dels sectors locals i membres POQIB.
Difusió social del pla amb protagonisme local.

ACCIONS

Provocar el canvi de tendències amb compromís de tothom, impulsar més oci valuós.

SEGUIMENT

Recollir dades rellevants per responsables locals i difusió de la POQIB.
Detectar guanys, obstacles i procediments claus.

AVALUACIÓ

Valorar compliment dels objectius.

VISIBILITAT

Trasllat als Membres de la plataforma i societat.

PRODUCTES

Reunions organitzades per coproduir l'acció.

Recopilació de dades (antecedents) existents.

Documents de dades i accions.
Entitats que s'han incorporat.

Materials elaborat (coproduïts).
Normativa creada.
Trobades de formació o de debat.

Extensió als membres de les entitats (debats interns i compromisos).

Materials de difusió local.
Materials de formació.

Informe d'avaluació local.

Informe d'avaluació públic.
Informe d'impacte als MMCC.

RESULTATS

PROXIMALS

Augmenten als municipis.
Noves dades rellevants.
Més actuacions DRA.
Més actuacions d'alcoholèmia enregistrades.
Més actuacions i entitats en oci de qualitat.

INTERMEDIIS

Més visibilitat externa.
Més cohesió-consolidació.
Canvi de tendències, disminució espais d'oci amb alcohol.
Més entitats de joves a la POQIB.

DISTALS

Disminució dels percentatges de consum d'alcohol en les persones menors a les IB.
Més municipis actius que adopten el MGFL.
Més oci valuós.

ASPECTES CLAU DE LA IMPLEMENTACIÓ: Aconseguir més organitzacions compromeses amb una transformació de les activitats d'oci, incorporant prevenció de consums addictius (en especial l'alcohol) i ampliant l'oferta diürna d'oportunitats d'oci destinades a les persones menors d'edat.

Figura 1. Model lògic de la POQIB (IREFREA 2022)

3. L'AVALUACIÓ POQIB A TRAVÉS D'ESTUDIS DE CAS

L'avaluació se centra en l'anàlisi d'**estudis de casos pràctics (ECP)** que il·lustren una sèrie d'experiències de prevenció engegades a diversos municipis de les Balears. S'exposen els antecedents de la iniciativa, des de l'any 2018 fins a la implementació el 2022. Els ECP se centren en intervencions vinculades a les festes locals, d'inici de l'estiu i de la Nit de Sant Joan. Aquestes manifestacions es caracteritzen per ser festes molt populars a les Illes, especialment entre joves que finalitzen el curs escolar i que acudeixen en massa a celebracions en les quals l'alcohol s'ha normalitzat com un dels components de la festa.

Al **Port d'Alcúdia** es va decidir intervenir des de la POQIB en una «botellada» celebrada cada final de curs a la platja. El dispositiu, en marxa des de l'any 2018, va implicar 27 centres educatius, l'Associació de Pares i Mares d'Alumnes (APIMA) i 9 municipis. L'engranatge d'actuacions dins i fora del municipi va suposar una sèrie de reunions per decidir quina informació crear i difondre (cartells, cartes a les famílies, als centres educatius, als establiments de venda d'alcohol i comunicats des de la batllia). La indústria de l'oci i la restauració es va involucrar activament i es va incorporar al procés. La intervenció va reeixir i es va aconseguir crear una xarxa interconnectada entre diversos actors (el Consell de Mallorca, la FELIB, l'Institut de Seguretat Pública de les Illes Balears—ISPIB— i el PADIB) coordinats des de la POQIB. Un altre dels resultats va ser la creació d'un document per integrar, en les ordenances municipals, bones pràctiques per prevenir el consum d'alcohol dels menors durant les festes. Aquest document model va contribuir que diversos municipis inserissin la prevenció del consum d'alcohol i de les botellades en les seves festes locals.

Arran d'això, es va constituir un grup format per tècnics municipals de quatre municipis (Alcúdia, Binissalem, Felanitx i Sóller), de la Mancomunitat des Pla, tècnics del Consell de Mallorca i responsables del PADIB i de l'IREFREA que dinamitzen la POQIB. Aquest grup variat va dissenyar, en el curs de diverses reunions, un **model de gestió de festes locals (MGFL)** per establir protocols d'actuació per prevenir el consum d'alcohol a les festes locals i es van començar a aplicar el 2019 i el 2020. No obstant això, a causa de la pandèmia de la COVID-19 es van paraitzar les activitats i es van suspendre les festes. Malgrat això, la POQIB va continuar la tasca durant la pandèmia, mantenint els contactes i aprofundint en els aprenentatges adquirits mentre es va col·laborar amb l'Institut d'Estudis de l'Oci de la Universitat de Deusto, la qual cosa va donar motiu a noves orientacions d'intervenció.

El segon ECP recull també el procés d'una experiència de prevenció entorn de les **festes de Sant Joan** duita a terme el 2022 a tres municipis de les Balears (Calvià, Eivissa i

Palma) que es van interessar a aplicar el MGFL. Es detallen els instruments utilitzats; concretament, el desenvolupament d'un esquema de model lògic acompanyat d'una estructura conceptual de la POQIB (Figura 1); una anàlisi DAFO per valorar oportunitats i dificultats per aconseguir els objectius prevists, i un **pla d'acció per al 2022** orientat a prevenir el consum d'alcohol entre menors, tant a les festes del Port d'Alcúdia com a les de Sant Joan. Durant aquest procés, els tres municipis implicats van crear una xarxa interna (intra) i externa (inter), en què comptaven amb diversos actors (Figura 2).

La **primera etapa (pre)** es va orientar a **identificar els problemes** anteriorment detectats a les festes i es va crear un protocol de recollida de dades. Tot seguit, es va **planificar** l'estratègia entre responsables municipals, incloent-hi el disseny d'actuacions i la formació de tècnics municipals i la formació en dispensació responsable de begudes alcohòliques (DRA) als establiments susceptibles de dispensar alcohol a menors. Es van adaptar i van difondre els materials necessaris per a la ciutadania i es va programar una estratègia de difusió i diversificació de la informació a través de la ràdio, la premsa i les xarxes socials. En una **segona etapa (peri)**, els agents de seguretat van prioritzar la detecció de situacions problemàtiques, així com el desplegament de policies per comprovar-ne la utilitat. La recollida de dades va suposar un important avanç per analitzar l'escala de l'acció i del problema, i així planificar millor les actuacions preventives en el futur. Amb les dades recopilades, cada municipi va iniciar l'elaboració d'un document tècnic i gràfic que descriu el procés seguit, així com les lliçons apreses i els punts febles trobats. En una **etapa final (post)** es va transferir la informació recollida entre els municipis participants i els membres de la POQIB per fer-ne una valoració conjunta, es van organitzar reunions en els municipis més implicats en el treball de camp i, a continuació, les persones referents van comunicar i van revisar la informació amb la POQIB.

Una vegada compartida, analitzada i processada tota la informació, es va començar a parlar de transitar cap a la **sostenibilitat, l'adopció, la consolidació i la validació de l'estratègia** en l'engranatge municipal. Es va considerar rellevant traslladar-ho a la resta de municipis de la Comunitat Autònoma per fer difusió a la ciutadania. Conjuntament i com a membres de la POQIB, es van compartir els resultats amb altres municipis, amb la finalitat que s'hi sumassin i per animar-los a posar en pràctica aquesta metodologia vinculada a organitzar festes amb compromís comunitari, inserint-hi la prevenció i aprenent junts a protegir les persones menors d'edat.

4. CONCLUSIONS I REPTES

La POQIB ha suposat un espai de debat i d'unió de moltes institucions de les Illes Balears per transitar cap a un altre model d'oci que tengui en compte la salut pública, el benestar, la participació i la sostenibilitat. La necessitat de desenvolupar estratègies i intervencions des de la ciència preventiva ha suscitat tot l'entramat que conforma aquesta Plataforma. Entre les lliçons apreses durant el procés d'engegada de la POQIB, destaquen alguns aspectes:

- » **El lideratge compartit mitjançant la feina en coalició** mostra l'abast i impacte que suposa la creació d'una plataforma de treball amb un enfocament centrat en les comunitats locals. Particularment, la **incorporació de la indústria i de les entitats socials** en una estructura on es prenen decisions implica canvis significatius a diferents nivells. Per a les administracions, significa la integració de la realitat que viuen les entitats socials i la indústria en tot el procés de treball. Per a les entitats socials i la indústria, implica assumir la responsabilitat d'aportar i generar solucions als problemes, sortint d'un paradigma únic de denúncia i demanda de solucions.
- » **L'ús de l'evidència científica per promoure canvis en polítiques i pràctiques** suposa la possibilitat d'emprar de forma pràctica allò que ens mostra la literatura científica. Particularment, el desenvolupament d'un **model de gestió de festes locals (MGFL)** facilita la comprensió del fenomen de l'oci, en tota l'amplitud d'aquest, i la forma en què aquesta dimensió interacciona amb els consums. El desenvolupament d'un **model lògic** ha facilitat per la seva banda la planificació del disseny de les intervencions centrat en les prioritats detectades i ha facilitat la identificació de les qüestions a les quals hauria de donar resposta l'avaluació, així com la selecció de dades per recopilar i l'ús de la informació resultant.
- » **La difusió de la feina feta i la relació amb els mitjans de comunicació** mostra la importància de presentar resultats acadèmics i no acadèmics, tant a representants polítics i en fòrums científics com al públic no especialitzat. És el resultat de seleccionar mitjans de comunicació que entenguin la importància de temes rellevants per a la comunitat i facilitin qüestionar certes pràctiques i generar nous estats d'opinió.

Les corporacions locals i els municipis tenen un gran potencial per engegar estratègies de prevenció estructural o ambiental. No obstant això, la implementació d'aquest tipus d'intervencions és complexa. Entre els reptes plantejats figura la necessitat d'una **recollida de dades quantitatives de manera sistemàtica**. D'altra banda, s'assenyala que, si bé l'enfocament multicomponent és el més prometedor, en la pràctica **les coalicions de treball són difícils d'establir**. El lideratge de la coalició, la participació de la comunitat i el finançament són alguns dels problemes a què s'enfronta aquest tipus d'associacions de treball.

D'altra banda, la **participació activa del jovent** en el treball en coalició és un dels reptes més grans de cara al futur. Cal trobar noves formes de participació que incrementin la seva pertinència i participació. A això s'uneix **el repte d'intervenir en situacions que generen recel, conflicte o inquietud davant noves formes d'abordar la prevenció**. Finalment, un altre dels reptes en termes de sostenibilitat és el de **donar continuïtat a les accions preventives** que han funcionat i que generin efectes multiplicadors en altres municipis.

En definitiva, l'aprenentatge en acció opera en el domini del coneixement pràctic, en què les situacions són dinàmiques i canviants i no ens permeten treballar sobre models reproduïbles. El treball en coalició ofereix la possibilitat d'analitzar la interrelació de les organitzacions que la componen com a comunitat de coneixement i actua com a eina que impulsa canvis transformatius. Es tracta, en definitiva, d'una comunitat que comparteix aprenentatge i permet identificar les transformacions i els assoliments obtinguts.

G CONSELLERIA
O SALUT
I DIRECCIÓ GENERAL
B SALUT MENTAL

